

krajín v Európe. V závere komentoval referent niektoré aktuálne otázky bilaterálnych vzťahov ČSR a NSR (normalizácia, návrhy NSR na dohodu o nenapadnutí a iné.)

V diskusii hovoril B. Švarc (VPA) o potrebe rešpektovať realitu postavenia a prostriedkov zahraničnej politiky, ďalej o vývoji a zmenách našich stanovísk a o vplyve zotrvačnosti názorov a predsudkov obyvateľstva na zahraničnopolitické koncepcie v súvislosti s revanšizmom.

Šéfredaktor Mezinárodnej politiky E. Busch sa zaoberal kritickým preverovaním prijatých schém ako metódou skúmania rôznych alternatív v zahraničnopolitických koncepciách NSR.

O diskusii treba však povedať aj to, že ako celok nemala úroveň prvých vystúpení. Príliš veľa času bolo venovaného hlavným referátom a najmä pripraveným vystúpeniam k jednotlivým špeciálnym problémom ekonomiky NSR.

Sympóziu s takýmto programom nemožno vytýkať europocentrizmus. Je správne, ak jednotlivé referáty a vystúpenia smerovali k objasneniu vnútorných

a špecifických procesov, ktoré utvárajú charakter súčasného nemeckého imperializmu. Pritom je ale nedostatkom, ak pozornosť koalíčným aspektom zahraničnej politiky NSR bola jediným krokom za hranice Nemecka. Je potrebné pripomenúť, že problémy Nemecka predstavujú v istom zmysle a v istom období priesečik záujmov veľmocí a majú mimoriadne dôsledky na ich politiku, ako aj na politiku ostatných európskych štátov. Často realizované vyzodovovanie zahraničnopolitických koncepcií z vnútornej situácie metódou krátko-keho spojenia bolo a je nesprávne. Nie je však isté, či posledné sympóziu, ktoré ako celok nestačilo objasniť správne proporcie a závislosti vnútorného vývoja NSR a jeho zapojenia do politických a hospodárskych problémov Európy a celého sveta, nepodporuje práve uplatnenie tejto metódy vo vedomí a v propagandistickej praxi účastníkov.

Hlavné referáty budú zverejnené v pravidelných prílohách časopisu Mezinárodná politika.

Štefan Šebesta

SYMPOSIUM O ÚLOZE ZAHRAIČNÍ POMOCI V EKONOMICKÉM ROZVOJI

V Ústavu pro mezinárodní politiku a ekonomii se 11. ledna 1967 konalo symposium k otázkám funkce zahraničního kapitálu a zahraniční pomoci v ekonomickém rozvoji nevyspělých zemí. Zúčastnilo se ho na 40 pracovníků z výzkumných ústavů a z praxe.

Základním materiálem předloženým k diskusi byla práce Z. Švejnara *Zahraníční kapitál, pomoc a ekonomický růst rozvojových zemí*. Diskuse se ovšem neomezovala jen na připomínky k této studii. V úvodním slovu, které bylo vlastně resumé již jmenované práce, Z. Švejnara poukázal na význam zahraniční pomoci a kapitálu pro zvýšení míry akumulace a efektivnějšího využití již existujících zdrojů a vyslovil domněnku, že v rozvojových zemích může dojít v jistém smyslu ke kombinaci intenzivního a extenzivního růstu (vzato z hlediska souběžného využívání technik náročných na práci a na kapitál). Zdůraznil dále význam nezbytné integrace zahraničních úvěrů s rozvojovými plány a pokusil se o kritiku výzkumu efektivnosti zahraniční pomoci založeného jednostranně na sledování vývoje mezní efektivnosti kapitálu a úrokové míry. Zde referující zdůraznil význam institucionálních faktorů a strukturálních reforem, jejichž účinek (již do-

sažený nebo potencionální) nelze při zkoumání efektivnosti vnějších zdrojů opominout.

J. Navrátil (VŠE) se ve svém příspěvku zabýval klíčovým teoretickým problémem, tj. otázkou „kolik je třeba“. Hovořil o metodách výpočtů založených na stanovení tzv. investiční a devizové mezery. Tato metoda byla mj. uplatněna i v čs. studii P. Eislera o vývoji zadluženosti SAR. Projekce je závislá na odhadu průměrného a mezního sklonu k úsporám, dovozu a vývozu. Investiční a devizová mezera se statisticky vyrovnává ex post, avšak k faktickému vyrovnání devizové mezery na úrovni mezery investiční je třeba radikální hospodářské politiky v oblasti zahraničního obchodu, přičemž tento radikalismus je závislý jak na politických faktorech, tak i například na schopnosti země krýt poptávku po spotřebním zboží, hlavně potravinách.

S dalším příspěvkem vystoupil M. Ondráček (VÚF). Odvolává se na některé výpočty provedené ve Výzkumném ústavu financí, poukázal na přímou a pro sledování nesložitou závislost mezi tempem růstu národního důchodu a úrokovou mírou. Na základě vývoje těchto ukazatelů lze usuzovat na návratnost poskytnutých úvěrů, což je nepochybně významné pro

věřitelskou zemi, tedy i ČSSR. Předpokladem příznivého vývoje je zde mj. i dostatečná progresse zahraničního obchodu země — dlužníka, což ovšem v praxi bývá složitý problém. Zdůrazněním významu snižování úrokové míry (může se projevit i negativní efekt — snížení tlaku na hospodárnost) a problematických výhod samolikviditních úvěrů se příspěvek M. Ondráčka stal zvlášť zajímavým i pro pracovníky zahraničně obchodní a finanční praxe.

A. Anvari (VŠE) hovořil o nutnosti analýzy přílivu zahraniční pomoci a kapitálu také z hlediska reprodukce výrobních vztahů (význam je v tom, že hlavním finančním zdrojem zůstává pro rozvojové země vyspělý kapitalismus). Referující poukázal na možnost dočasně rozhodujícího významu vnějších zdrojů pro řadu nevyspělých zemí. V otázce výběru techniky (tomuto problému věnoval hlavní referující s. Švejnar snad až nadměrnou pozornost; podle mého názoru lze tento závažný problém zkoumat samostatně, není vlastním problémem zahraniční pomoci) se A. Anvari připojil k názorům zastánců techniky náročné na práci, především pro hrozivý nadbytek nevyužitých pracovní síly.

Z jiného hlediska se ve svém příspěvku zabýval otázkami zahraniční pomoci I. Ulrich (ÚMPE). Vyšel z dosavadního zaměření výzkumu, sledujícího především velikost transferu kapitálu a pomoci do nevyspělých zemí, formy a podmínky pomoci, spory kolem bilaterality a multilaterality a otázky zadluženosti. Hlavní a také pravděpodobně nejsložitější problém, tj. vlastní efektivnost, zůstával obvykle neujasněn. Efektivnost zahraniční pomoci jako teoretický problém a kvalitativní metody zaručující podstatné zexaktnění jejího zkoumání přicházejí prakticky na pořad až dnes. Vedle jednoduchých modelů existují dnes i složitější, operující s 20—30 ukazateli a parametry (úspory, investice, dovoz, vývoz, příliv zahraničního kapitálu netto a míry těchto ukazatelů k národnímu důchodu jako hlavní). Některé z těchto modelů, jež byly vypracovány pro konkrétní země, slouží již k praktickým rozhodnutím. Fáze rozvoje a stanovení nejzávažnějších „úzkých míst“ v rozvoji jsou dalšími přednostmi této metody výzkumu. Při zkoumání efektivnosti bude pro nás pravděpodobně prioritní — také s ohledem na naši zahraničně obchodní a finanční praxi a naše celkové možnosti — sledování efektivnosti jednotlivých projektů. Nelze však ztrácet ze zřetele makro-

ekonomický přístup a zajímavé teoretické bádání v otázkách celkové efektivnosti zahraniční pomoci a kapitálu, které je prováděno jinde.

Významně bylo vystoupení M. Kadlece (MZV). Referující seznámil účastníky s československým stanoviskem k otázce multilaterality a bilaterality a rozšířil problém pomoci o nutnost zkoumání cest k hlubší všestranné kooperaci ČSSR s rozvojovými zeměmi. Ocenil nastoupené zaměření výzkumu a vyzval vědecké pracovníky k hledání odpovědí na takové závažné otázky, jako jsou například ekonomický obsah dekolonizace, návaznost vnitřních a vnějších zdrojů rozvoje, dosavadní výsledky čs. zahraniční pomoci a další možnosti poskytování účelových úvěrů.

Další diskutující, A. Tlustý (VŠE), se ve svých poznámkách znovu vrátil k problému efektivnosti poukazem na nutnost rozlišování mezi finanční a reálnou stránkou pomoci, z čehož vyplývá různé chápání a měření efektivnosti. Rozšířil mj. i kritiku podmíněné platnosti neokonevsiánských modelů.

A. Holub (VÚNP) po poznámce o užitečnosti používání astrukturalních modelů, obsažených mj. i v práci Z. Švejnara, věnoval svůj příspěvek výkladu efektivnosti vnějších zdrojů a různého chápání této efektivnosti v závislosti na stupni hospodářské vyspělosti dané země.

Se svými příspěvky do diskuse přispěli ještě vědeční pracovníci Dankovičová (VÚNP), Adámek (SPK) a Soukup (VÚNP).

Symposium se vyznačovalo poměrně dobrou úrovní. Chyběl možná polemičtější tón, což lze vysvětlit i tím, že studie a referát Z. Švejnara ponechávaly „bílá místa“, která, jak se ukázalo v přístupu diskutujících, bylo třeba zaplnit. Projevila se také jistě správná snaha o prohloubení teoretického přístupu k otázkám zahraniční pomoci, která by ale — dovedena do důsledků — mohla znamenat i rozšíření mezery mezi teorií a velmi konkrétními potřebami naší zahraničně obchodní a finanční praxe. Vedle úsilí o zvládnutí nových poznatků ekonomické vědy v této oblasti bude třeba, aby se pracovníci teorie více podíleli na řešení konkrétních problémů, což mj. znamená i to, aby byli zváni k příslušným diskusím.

Zhruba před dvěma lety pořádalo ÚMPE podobnou akci k otázkám industrializace rozvojových zemí. Letošní lednové symposium k otázkám zahraniční pomoci ukázalo, že ekonomický výzkum zemí třetího světa zase postoupil o kousek kupředu.

Ilja Ulrich